

О. В. Бабенко, О. Р. Журба,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ СИНТЕЗУ МИСТЕЦТВ У РАННІЙ ЛІРИЦІ М. І. ЦВЕТАЄВОЇ*У статті розглянуто особливості ранньої творчості М. І. Цветаєвої, проаналізовано проблематику синтезу мистецтв, описано музичні асоціації.***Ключові слова:** *рання лірика, синтез мистецтв, музичні асоціації.**В статье рассматриваются особенности раннего творчества М. И. Цветаевой, проанализирована проблематика синтеза искусств, описаны музыкальные ассоциации.***Ключевые слова:** *ранняя лирика, синтез искусств, музыкальные ассоциации.**The article focuses on the features of early lyric poetry by M. I. Tsvetayeva. Issues of synthesis of arts are analysed, musical associations are described.***Keywords:** *early lyric poetry, synthesis of arts, musical associations.*

М. І. Цветаєва по праву вважається однією з найвидатніших поетес Срібного століття. Її творчість залишається об'єктом пильної уваги і предметом ґрунтовного вивчення відомими вітчизняними та зарубіжними дослідниками.

Проблематика синтезу мистецтв і символістських традицій в літературній спадщині автора представляє великий інтерес для сучасних дослідників.

Жанрова природа її творів була висвітлена в наукових дослідженнях А. Саакянц, А. Павловського, І. Кудрової, М. Белкіної, Л. Зубової, М. Мейкіна і багатьох інших літературознавців, лінгвістів, мистецтвознавців.

Мета нашого дослідження – розглянути єдність ранньої лірики М. І. Цветаєвої з музичним мистецтвом.

Музичні та живописні фарби культури поетеса увібрала з дитинства завдяки блискучому вихованню в родині талановитої піаністки польсько-німецького походження Марії Олександрівни Мейн та Івана Володимировича Цветаєва, професора Московського університету, відомого філолога і мистецтвознавця, засновника Музею витончених мистецтв у Москві.

Такі музичні терміни як тональність, тембр, ритм, поліфонія в творах М. Цветаєвої знаходять майже прямий сенс.

Про збірку «Розлука» Андрій Білий писав в 1922 році: «... Пишу – и спрашиваю себя, не переоцениваю ли я свое впечатление? Не приснилась ли мне Мелодия? И – нет, нет; я с большой скукою развертываю все новые книги стихов» [4].

К. Д. Бальмонт, звертаючись до поетеси, говорив: «Ты требуешь от стихов того, что может дать – только музыка» [4].

Сама М. Цветаєва в статті «Поет про критику» висловлює наступну думку: «Стих только тогда убедителен, когда проверен математической (или музыкальной, что то же) формулой. Проверять буду не я» [1, с. 677].

Музичні паралелі в поезії М. Цветаєвої цілком природні. У своєму листі до французького поета Шарля Вільдраку вона висловлює своє бачення: «Я пишу, чтобы добраться до сути, выявить суть; вот основное, что могу сказать о своем ремесле. И тут нет места звуку вне слова, слову вне смысла; тут – триединство» [3, с. 212].

Семантика ритму, звуку – постійний фон авторефлексії М. Цветаєвої.

Поетеса бачила необхідність у тому, щоб читач одночасно був і слухачем, і інтерпретатором мелодики її творів.

Так, в дзвонярській різноголосиці М. Цветаєвої бачилося щось доленосне: золотоголові церкви, своє народження, народження дитини.

В колокольный я, во червонный день

Иоанна родилась Богослова.

Дом – пряник, а вокруг плетень

И церковки златоголовые... [6].

Звуки дзвонів у вірші, присвяченому Аріадні (першій доньці М. Цветаєвої), створюють особливу урочистість і значущість події.

Девочка! – Царица бала,

Или схимница, – Бог весть!

– Сколько времени? – Светало.

Кто-то мне ответил: – Шесть.

Чтобы тихая в печали,

Чтобы нежная росла, –

Девочку мою встречали

Ранние колокола [6].

Особливу витонченість і вишуканість поезії Марини Цветаєвої надає образ мандоліни:

В огромном липовом саду

Невинном и старинном –

Я с мандолиною иду,

В наряде очень длинном,

Вдыхая теплый запах нив
И зреющей малины,
Едва придерживая гриф
Старинной мандолины,
Пробором кудри разделив...
Тугого шелка шорох,
Глубоко вырезанный лиф
И юбка в пышных сборах... [6].

Через творчість М. Цветаєвої, поетеси і прозаїка, майстерно пронизана голосом скрипки і переливами віолончелі.

У 1919 році авторка пише про свій твір: «В «Приключении» я, ввиду неизящества позы и громоздкости предмета, чуть было не заменила виолончель – скрипкой, но... в жизни была виолончель! И, укротив себя, не раскаялась: виолончель больше душа, чем скрипка, виолончель наисовершеннейшее воплощение души, за виолончелью мы забываем вид и позу, слушаю – не глядя!» [7].

У контрастних поєднаннях звуків, слів, потаємних смислів, з яких складаються її вірші, проявляється магія пера. В такій єдності протилежностей виникають як стилістичні, так і звукові полюси її поезії – від органу до гітари. Так, ще в юності, у вірші «Не треба її окликати» вона готова була «за всіх страждати під звук органу», а згодом і зовсім ототожнювала свій голос з органної лавою:

Не надо её окликать:
Ей оклик – что охлест. Ей зов
Твой – раною по рукоять.
До самых органных низов.
Встревожена – творческий страх
Вторжения – бойся, с высот –
Все крепости на пропасть! –
Пожалуй – органом вспоет.
А справишься? Сталь и базальт –
Гора, но лавиной в лазурь
На твой серафический альт
Вспоет – полногласием бурь.
И сбудется! – Бойся! – Из ста
На сотый срываются... Чу!
На оклик гортанный певца
Органною бурей мщу [6].

Марина Цветаєва ріднить себе і з одвічним супутником російської поезії – гітарою, тим самим вказуючи на зв'язок своєї поезії з традиціями російського романсу:

Та ж молодость, и те же дыры,
И те же ночи у костра...
Моя божественная лира
С твоей гитарой – сестра.
Нам дар один на долю выпал:
Кружить по душам, как метель. –
Грабительница душ! – Сей титул
И мне опущен в колыбель [6]

Гітарні звуки, чутні в її віршах, асоціюються з образами циганської вольниці.

Образ улесливої флейти досягає найбільшої антитези пізніше в «Щуролові», де опозиція «флейта – зловий глузд» є лише образним «прикриттям» протистояння духовності і бездуховності, мистецтва і простодушності, особистості і стадності, таємної свободи і «світу вимірів», в якому М. Цветаєва ніколи не могла знайти собі місця.

Марина Цветаєва, будучи поетом Срібного століття, надавала великого значення синтезу своїх творів з музичним мистецтвом, безустанно доводячи важливість звуків у поезії. Її ранні вірші співзвучні структурі романсу, народної і ліричної пісні. У своїх творах вона віртуозно використовує прийоми фонетилістики. Однак звукова гра в її поезії завжди супроводжується семантичною значимістю, виразністю ритміко-інтонаційного ладу.

Перспективи подальшого дослідження та апробації теми ми бачимо в оновленні та переосмисленні шкільних і вузівських програм із зарубіжної літератури та визначенні у них місця і ролі творчості М. І. Цветаєвої.

Література:

1. Иванов В. В. Избранные труды по семиотике и истории культуры. Т. 3: Сравнительное литературоведение. Всемирная литература. Стихование/Ин-т мировой культуры МГУ / В. В. Иванов – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 816 с., ил.
2. Иванова-Лукьянова Г. Н. Ритмика стихов М. Цветаевой Альманах «Академические тетради», Выпуск тринадцатый. Единая интология / Г. Н. Иванова-Лукьянова [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.independent-academy.net/science/tetradi/13/index.html>
3. Маслова В. А. Поэт и культура: концептосфера Марины Цветаевой [Электронный ресурс] учеб. Пособие / В. А. Маслова. – 2 изд. стер. – М. : ФЛИНТА, 2012. – 256 с.

4. Наследие Марины Цветаевой, Пленный дух (Моя встреча с Андреем Белым) [Электронный ресурс] – Режим доступа : http://www.tsvetaeva.com/prose/pr_plenyj_duh.php
5. Шевеленко И. Д. Литературный путь Цветаевой: Идеология – поэтика – идентичность автора в контексте эпохи / И. Д. Шевеленко – М. : Новое литературное обозрение, 2002. – 464 с.
6. Цветаева М. И. Полное собрание стихотворений/ М. И. Цветаева – М. : Эксмо, 2006 [Электронный ресурс] – режим доступа: http://royallib.ru/read/tsvetaeva_marina/polnoe_sobranie_stihotvoreniy.html#0 Марина Цветаева и музыка [Электронный ресурс] – Режим доступа : <https://sites.google.com/site/gimn1isova/naucno-pedagogiceskaadeatelnost/marina-cvetaeva-i-muzyka><http://www.independent-academy.net/science/tetradi/13/ivanova.html>